

Nartun kantoaika ja synnytys

Tiineyden kesto

Onnistuneeseen astutuksen ansiosta hedelmöittyneet munasolut kulkeutuvat munanjohtimista kohtuun 5-10 päivän kuluttua. Siellä ne osaavat asettua kohdun pintaan tasaisin välimatkoin. Tiineyden kesto astutuksesta synnytykseen on keskimäärin klassinen 63 pv, vaihtelua kuitenkin on jopa 56-70 pv välillä. Jos narttua on astutettu monena päivänä, voi olla vaikeaa arvioida, mikä astutuksista oli ”se oikea”. Tällöin kannattaa varautua synnytykseen niin ensimmäisestä kuin viimeisestäkin asutuspäivästä laskien!

Mitä isompi pentue on odotettavissa, sitä todennäköisemmin pennut syntyvät jo ennen ”laskettua aikaa”. Yhden pennun kyseessä olessa saattaa olla riski, ettei synnytys käynnisty luonnollisesti ollenkaan. Kerhoroduissamme pinsereillä ja snautsereilla keskimääräinen pentuekoko on 7-8, kääpiöroduilla 3-4 kpl. Pentuekokoon vaikuttaa tietenkin astutusajankohdan onnistuminen, nartun ikä, suvun hedelmällisyys ja nartun kunto ja perusterveys.

Koiralla synnytystä ei voi käynnistää. Jos narttu voi hyvin, eikä mitään merkkejä vuodoista tms ole, ei ole mitään syytä hermostua ennen kuin astutuksesta alkaa olla kulunut 66-67 pv. Astutus on voinut tapahtua joskus hyvissä ajoin ennen ovulaatiota. Tuossa vaiheessa kannattaa varmistua siitä, että narttu todellakin ON tiineenä ja keskustella eläinlääkärin kanssa, lähdetäänkö keisarinleikkaukseen vai odotellaanko luonnollista synnytystä.

Tiineyden merkit

Heti tiineyden alussa nartusta ei näe välttämättä mitään muutosta. Kaikilla nartuilla, tulivat tiineiksi tai ei, tapahtuu kiiman jälkeen samoja hormonaalisia muutoksia - ”valeraskaus” on itse asiassa normaali fysiologinen ilmiö, joka vaan ei kaikilla nartuilla ”näy ulospäin”. Samoin oikea tiineys aiheuttaa toiselle nartulle alkuvaiheessa ruokahaluttomuutta ja väsymystä, toinen on aivan sama oma itsensä kuin ennenkin.

Monella tiineellä nartulla voi havaita nisissä ruusunpunaisen sävyn tiineyden 3-4 viikolla. Joillakin nartuilla tässä vaiheessa tulee myös rusehtavaa, hajutonta vuotoa. Jotkut myös juovat paljon! Tässä vaiheessa saattaa tietenkin mieleen hiipiä myös pelko kohtutulehduksesta, koska runsas juominen ja vuoto muutama viikko kiiman jälkeen ovat sen klassiset oireet. Raskauden aikainen vuoto ei kuitenkaan haise, eikä emä vaikuta sairaalta. Asian voi tietenkin varmistaa normaalilla tiineysultraäänitutkimuksella.

Neljännestä viikosta alkaen voi ainakin alunperin hoikalla nartulla, jolla on reilun kokoinen pentue, huomata alavatsan ”löpsähtämisen”, siis vatsalinja ei sivusta katsottuna enää kohoa kuten ennen. Jotkut nartut ovat sen mallisia, että vatsan suureneminen voi olla vaikea huomata, ja isolla nartulla yksi ainoa pentu voi olla niin ”piilossa”, että synnytys aikanaan onkin suuri yllätys! (Tosin käytännössä perhekoirana olevalla nartulla nyt varmastikin ainakin pennun liikkuminen lopulta havaitaan, mutta ns. pihakoirilla tällaistaakin on tapahtunut).

Luonnollisesti kantoajan edetessä normaali pentuetta kantavan nartun vatsa kasvaa huomattaviin mittoihin. Viimeisellä viikolla pennut alkavat myös ”potkia”, ja emolla voi olla tukalakin olo.

Aivan tiineyden lopulla nisiin laskee maito, ja nartun peräpäässä näkee lantion siteiden ”rentoutumisen”. Nartun elimistö valmistautuu synnytykseen pehmentämällä synnytysteitten kudoksia ja emättimestä voi tarkka omistaja todeta tulevan vähän kirkasta limaa.

Tiineyden varmistaminen

Monesti kasvattaja haluaa tietää nartun tiineyden mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Onhan toki hyvä tietää, täytyykö varata aikaa synnytyksen ja pentujen hoidon tarpeisiin, täytyykö koiran hoidossa, ruokinnassa ja lääkityksissä ottaa tiineys huomioon, mitä kertoa pennuista kiinnostuneille kyselijöille jne. Ultraäänellä tiineyskontrolli kannattaa tehdä tiineyden kestänyt n. 4 viikkoa. Jo 3-viikkoisen tiineydenkin voi hyvälaatuisella ultraäänellä nähdä, mutta yksi viikko eteenpäin helpottaa tutkimusta kummasti.

Joskus pentujen määrä halutaan tietää tarkalleen. Tällöin röntgen on ultraääntä varmempi konsti, mutta mahdollista vasta n. 50 tiineyspäivästä eteenpäin (kun sikiöitten luusto alkaa näkyä). Etenkin epäiltäessä vain yhtä pentua, röntgentutkimuksella on puolensa. Yhden pennun mennessä yliajalle, kannattaa harkita keisarisleikkausta, jos pennun henki on arvokas. Istukan toiminta alkaa ylipitkässä tiineydessä heikentyä, ja tietenkin emän sisälle kuollessaan se uhkaa myös emon terveyttä ja kohdun kuntoa.

Joskus, mutta onneksi todella harvoin, tapahtuu keskenmenoja. Sikiöitä on voitu nähdä ultrasa 4 viikon kohdalla, mutta jossain vaiheessa omistajalle voi tulla epäily, onko narttu tiineenä kuitenkaan. Toisinaan valeraskaus hämää, ja pentulaatikkokin on jo viritelty -sitten ihmetellään vaan, miksei synnytys käynnisty. Jos tiineys keskeytyy ennen puoltaväliä, sikiöt imeytyvät pois aiheuttamatta mitään ulkoisia merkkejä. Myöhemmässä vaiheessa omistaja saattaa huomata veristä vuotelua, mutta siisti narttu voi pitää itsensä niin puhtaana, ettei sitäkään huomata.

Jos nartulle tulisi keskenmeno, kannattaa tutkia infektion mahdollisuus, nartun perusterveys (mm.kilpirauhasen tilanne) ja seurata seuraavassa tiineysyrityksessä progesteronitasoa. Tarvittaessa voidaan narttua auttaa antibiootti- ja toistuviin verikokeisiin (progesteroni) perustuvin hormonihoidoin.

Nartun hoito kantoaikana

Alkutiineydessä narttu voi viettää aivan normaalia elämää, lenkkeily ja muu aktivointi saa jatkua, että lihaskunto pysyy kunnossa. Kun vatsa alkaa kasvaa, täytyy tietenkin agility tms. raskas liikunta jättää tauolle, mutta vapaana metsässä liikkuminen ja kohtuullinen liikunta muutenkin on hyvästä. Mitään toisten koirien kanssa ”riehumista” tai loukkaantumisriskillistä touhua ei tietenkään saa harrastaa. Viimeiset pari viikkoa täytyy kyllä ottaa jo enempi köpöttelyn kannalta, narttua tietenkin ”kuunnellen”!

Nartulle on annettu matokuuri jo ennen astutusta, ja se kannattaa uusia n. 42 tiineysvuorokauden kohdalla. Nartun elimistössä olevat koteloituneet epäkypsät suolinkaistoukat aktivoituvat ”haistaessaan” tiineyden, ja hakeutuvat kohtuun ja istukan kautta sikiöihin.

Viimeinen 3 viikkoa narttua tulee (ainakin jos kyseessä on isompi pentue kuin 1-2 kpl) ruokkia energiapitoisella ruoalla, jossa on myös normaalia enemmän kalsiumia. Yksinkertaisinta on siirtää narttu pentumuonalle, jota jatketaan sitten imetyksen ajankin- nartun kunnosta sitten riippuen lähes pentujen vieroitukseen asti tai jopa kauemminkin, jos pennut vievät siltä ”lihat” ja karvat...

Ison pentueen kyseessä ollessa narttua kannattaa loppuaikoina ruokkia useita kertoja päivässä, koska mahalaukku ei välttämättä ”vedä” tarpeeksi isoja annoksia kerrallaan, tilanahtauden vuoksi ☺?

Synnytys

Pennutuspaikka

Jo hyvissä ajoin ennen synnytystä kannattaa nartulle esitellä synnytykseen ajateltu paikka ja pentulaatikko. Paikan tulee olla helposti puhtaana pidettävä, ilmanvaihdoltaan riittävä, valaistukseltaan normaalia asuintilaa vastaava ja sijainniltaan mielellään talon rauhallisissa sopukka.

Normaali huoneenlämpötila on pennuille sopiva. Liian kuumassa huoneessa nartun on raskasta olla. Kun pentulaatikko on sopivasti suojattu (riittävän korkeat reunat), vedoton ja puhtaita pehmusteita on runsaasti, pennuilla on emon läheisyydessä sopivan lämmintä.

Narttu, kuten muutkin eläimet, haluavat hakeutua omiin oloihinsa synnyttämään – jotkut kaipaavat omistajan tukea synnytyksessä, toiset häiriytyvät vähimmästäkin ihmisten läsnäolosta. Mikään karnevaalitalaisuus synnytys ei koskaan saa olla, paikalla tulee olla mielellään vain 1-2 koiralle tuttua henkilöä. Herkkä narttu voi häirittynä jopa keskeyttää synnytyksen tai käyttäytyä aggressiivisesti, pahimmassa tapauksessa tappaa pentunsa.

Varustus

Synnytystä varten tulee varata runsaasti talouspaperia, vaihdettavia imukykyisiä alustoja (esim. kroonikkovaipat mainioita), lankaa napanuorien sitomiseen tarvittaessa, terävät puhtaat sakset ja sopiva puntari pentuja varten – sekä h-hetken lähestyessä termospullollinen kahvia ☺.

Synnytystä varten kannattaa myös hankkia taustatukea. Jos ei ole aikaisemmin ollut todistamassa normaalia synnytystä, kannattaa sopia jonkun kokeneen kasvattajan kanssa ainakin ns. puhelin-backupista, eli että tarvittaessa voi mihin vuorokauden aikaan tahansa soittaa ja kysyä neuvoa. Vielä parempi tietenkin, jos synnytykseen saadaan mukaan kokenut kasvattaja, jonka narttu hyväksyy. Tämän lisäksi on hyvä selvittää, kuka on lähin päivystävä eläinlääkäri – ja sellainen eläinlääkäri, joka tarvittaessa osaa lääkitä tai leikata nartun.

Omalta eläinlääkäriltä voi ehkä myös saada synnytystä varten mahdollisesti tarvittavia lääkkeitä (kalkkia, oksitosiinia) kotiin, mikäli eläinlääkäriin on ollut kiinteä potilassuhde ja eläinlääkäri uskaltaa luottaa lääkkeet omistajan haltuun, tietenkin opastuksella ja ohjeistuksella niitten käytöstä. Oma eläinlääkärikin saattaa pystyä lupaamaan ns. synnytyspäivystyksen, tämä tietenkin on kovasti riippuvainen ajasta, paikasta ja eläinlääkäriin ”muusta elämästä” ☺.

Yhtään hassumpaa ei ole myöskään varata synnytystä ja pentujen seurantaa varten esim. muistiinpanovihko & kynä : jatkossa on paljon helpompi muistaa ja arvioida tilannetta, kun kaikki on kirjattu ylös. Vuosien saatossa eri narttujen synnytyksistä ja pentueitten kasvusta yms. muistiinpanoista tulee kasvattajalle arvokasta käyttötietoa!

Synnytystä edeltävät merkit

Kuten edellä jo todettiin, synnytyksen lähestyessä maito laskeutuu nisiin ja nartun lantionseutu ”valahtaa löysäksi”. Emo voi jo syödä huonosti – tosin jotkut syöpöt nartut eivät KOSKAAN lakkaa syömästä.

Nartun peräsuolilämpöä kannattaa alkaa mitata päivästä 56-57 alkaen, aamuin illoin (vain kerran päivässä mitattuna ei lämmönlaskue ehkä saada kiinni!). Normaalisti se alkuun sahailee 37 ja 38 välillä (kannattaa kirjoittaa tulokset ylös!) - kunnes eräällä mittauskerralla onkin selvästi alempi, 37 tai jopa alle. Tämä on mainio ”varoituserkki” siitä, että synnytys ALKAA vuorokauden sisällä. Siis ALKAA, mikä ei tarkoita suinkaan sitten sitä, että pennut ovat hetikohta maailmassa... (malttamattomimmat ovat alkanet kävellä jo tässä vaiheessa nartun peräpäässä kädet kuppiasennossa odotellen pentujen putoilemista maailmaan ... ☺). Nyt kuitenkin kasvattajan on syytä pysytellä kotosalla ja ilmoittaa lähestyvistä synnytyksestä taustatukijoukoilleen.

Monesti eläimet odottavat synnytykselle rauhallista ajankohtaa, eli yötä. Vähemmän mukavaa kasvattajia ja päivystäviä eläinlääkäreitä ajatellen, mutta luonto tietää, mitä tekee...

Avautumisvaihe

Avautumisvaihe kestää nartulla 6-36 h, siis vaihtelua on aivan hurjasti. Malttamattomalle ihmiselle 1½ vuorokauden avautumisvaihe tuntuu ikuisuudelta?

Avautumisvaiheessa kohdun kaula pikkuhiljaa aukeaa. Vaihe on melko piinaava, nartulla on selvästi kipuja ja sitä voi oksettaa. Kuten ihmisilläkin, niin toisilla nartuilla synnytys on ”helppo” ja toiselle ”yhtä tuskaa”. Narttu purkaa avautumisvaiheen oloaan huohottelemalla, repimällä alustojaan, tekemällä pesä-toiset pysyttelevät laatikossa, toiset haahuilevat sinne tänne. Narttua EI SAA päästää tässä vaiheessa esim. irti pissalle – sen mielentila on omituinen, eikä voi olla varma, minne se keksii mennä piiloon.

Eräs sijoitusnarttuni ei millään suostunut asettumaan sille tehtyyn todella viehättävään pentulaatikkoon korisänkyineen. Sitä piti koko ajan houkutella pysymään siellä. Lopulta se juoksi makuuhuoneessa olleesta pesästä olohuoneeseen, haki pentuna mukaansa saamastaan lempilelustaan, apinasta, ainoan jäljellä osan eli jalan, toi sen pesäänsä ja vasta sen jälkeen alkoi keskittyä olennaiseen!

Joillain nartuilla voi avautumisvaiheessakin tulla ”breikki”, esim. eräs oma narttuni vietti yhden yön pentulaatikossa kaaputellen ja huohotellen, aamulla söi ruoat hyvällä ruokahalulla ja köllähti päiväksi rauhallisena sohvalle nukkumaan.... ja vasta klo 16-17 maissa aloitti uudelleen huohottelun, synnyttäen seuraavana yönä.

Työntövaihe

Nimensä mukaisesti tässä vaiheessa vihdoin ”alkaa tapahtua”, eli narttu alkaa työnnellä jälkikasvuun maailmaan. Nartun vatsalihakset kiristyvät, ja se hakeutuu työntöasentoon –joko seisaallaan tai kyljellään. Nartun ”ilmekin” alkaa näyttää keskittyneeltä. Supistusten välillä se voi aina hetken huilailaa ja huohotella.

Kunnon työntöpoltojen ansiosta pennun tulisi syntyä 30-60 minuutin sisällä. Yleensä ensimmäistä pentua saadaan odotella kauemmin, seuraavat syntyvät yleensä lyhemmällä ponnistelulla. Narttu voi synnyttää kaikki pennut putkeen, hyvinkin nopeasti –tai sitten pitää jopa 2-4 tunnin huilaustaukoja välillä. Kaiken kaikkian työntövaihe voi viedä 4-24 tuntia!

Pentua saattaa edeltää uloimman sikiöpussin työntyminen ulos. Tällöin emättimestä pullottaa pyöreä nestesisäلتäinen pallukka. Jos tilanne jää pitemmäksi aikaa tähän, voi esim. puolen tunnin kuluttua kalvon rikkoo sormin ja avustaa pentua maailmaan. Useinkaan tätä pussukkaa ei kyllä nähdä, vaan sikiökalvot rikkoutuvat jo emättimen puolella, ja saatetaan havaita vain ”vesien” tulo. Sikiövesien tultua tulisi nartulla olla voimakkaat työntöpolto. Jos pentua ei veden tulosta puolen tunnin sisällä maailmaan, kannattaa koettaa tunnustella pennun asentoa emättimessä, kertakäyttöhansikkaalla suojatulla sormella. Tarvittaessa voidaan pennun tuloa maailmaan avustaa varovaisella vetämisellä pään takaa : etu- ja keskisormi takaraivon taakse niskan molemmin puolin, vetosuunta alaviisto. Tai pennun lantion seudulta, takajalkojen etupuolelta. KOSKAAN ei saa kiskoa syntyvää pentua jalasta tai hännästä –ne voivat murtua tai jopa revetä irti.

Joskus pentu tuntuu jäävän nartun emättimeen kiinni hyvin lyhyellä ja tiukalla napanuoralla. Narttu saattaa jopa juoksennella onneton pentu ”pyllyssä keikkuen”. Ei kannata lähteä suinpäin repimään pentua, vaan odottaa pari minuuttia, että verenkierto napasuonessa loppuu. Jos pentu edelleenkin tuntuu olevan lyhyen napanuoransa ”vankina”, eikä emo sitä siitä ala irrottamaan, voit ottaa napanuorasta pennun ja emon puolelta otteen molemmilla käsillä ja ”venyttää” sen katki keskeltä. Älä revi pennusta, ettet altista sitä napatyrälle.

Pennut syntyvät yhtä usein pää kuin pylly edelläkin, joskus sikiöpussissa, joskus ilman. Varsinkin kokematonta narttua täytyy joskus ohjata hoitamaan pentujaan. Ellei nartun omat vaistot kerro, että pentu tulee saada heti esille sikiöpussistaan (ellei se syntynyt ilman), täytyy avustajan se tehdä. Pentua kannattaa myös hieroa ja kuivata, puhdistaa sen suu limoista, ellei emo ymmärrä tehdä sitä nuolemalla pentuaan tarmokkaasti. Kokematonta emoa voi saada rauhoitella – kun pennusta tulee ensimmäinen äännähdys, nartun naamalla voi olla varsin äimistynyt ilme... ☺ .

Jos napanuorat jäävät pitkiksi tai ne jostain syystä vuotavat, sido napa langalla sentin-parin päästä pennun vatsan iholta.

Jos pentu tuntuu tarvitsevan elvytystä, sen hengitysteistä voi koettaa saada limat ulos pipetillä nielusta imemällä tai käsien välissä suoraksi tuettuna alaspäin heilauttamalla (tämä kannattaa jättää osaavan ihmisen tehtäväksi...). Myös voimakas hieronta elvyttää verenkiertoa. Pentua kannattaa yrittää elvyttää vaikka 10-15 minuuttia, jos sen sydän vaan lyö. Ne ovat yllättävän sitkeitä tapauksia!

Pennut kannattaa punnita heti synnyttyään (ennen kuin imeneet maitoa), että niitten painonkehitystä pystyy vertaamaan toisiinsa ja tarvittaessa lisäruokkimaan vähemmälle jääviä. (E erityisen tärkeää isojen pentueiden kohdalla).

Jälkeiset

Jälkeiset tarkoittavat istukoita. Ne ovat tummanvihreitä, löysiä ”lihaklönttejä”. Niistä kannattaa yrittää pitää lukua synnytyksen aikana. Joskus istukka tulee yhtä aikaa pennun kanssa ulos, useimmiten hetki pennun syntymän jälkeen – joskus vasta seuraavan pennun mukana. Narttu saa syödä jälkeisensä, jos niin haluaa. Tosin kovin suuren pentueen kohdalla voi yrittää napata osan istukoista pois, koska 10-15 istukkaa kertaannoksena saattaa aiheuttaa melkoisen ripulin...

Synnytys ohi

Kun pennut ovat maailmassa, narttu alkaa keskittyä niitten hoitoon ja sitten yleensä nukkuu ja lepää. Emättimestä tulee hiukan veristä ja vihertävää vuotoa, 2-3 pv synnytyksen jälkeen enemmän, mutta sitten pari viikkoa enää hyvin niukasti.

Pentulaatikon hygieenisyyden vuoksi alustoja tulee vaihtaa monta kertaa päivässä! Veri on bakteereiden elatusainetta, ja vastasyntyneet pennut herkkiä infektioille.

Mikäli itsellä on epäily, ovatko kaikki pennut maailmassa, vai huilaako narttu vain pentujen välissä, voi nartun houkuttaa seisaalleen (tai vaikka pissareissulle ulos – hihnassa!) ja painella sen kylkiä sormin molemmin puolin. Pennun kyllä tuntee kovana ”pennunkokoisena” möykkynä, pieneltä ja keskikokoiselta nartulta. Suurten rotujen lihavilla nartuilla saatetaan tarvita röntgeniä, jos asia vaivaa.

Nartun peräsuolilämpöä kannattaa aluksi mitata päivittäin, etenkin ellei ole ihan varma, tulivatko kaikki istukat pois. Normaalistikin 2-3 pv synnytyksen jälkeen lämpö on hieman 39 päälle, mutta 39,5 tai enemmän viittaa jo johonkin ongelmaan. Sanomattakin selvää on, että nartun huono ruokahalu tai muut sairauden merkit ovat vakava asia, ja vaativat välittömän yhteyden eläinlääkäriin.

Normaali / epänormaali synnytys?

Joskus normaalin ja epänormaalin synnytyksen välinen raja on kuin veteen piirretty viiva. Jokainen synnytys on yksilöllinen tapahtuma, mitään aivan ehdottomia minuuttirajoja ja muita mitattavia suureita ei synnytykselle voi antaa. Saman nartunkin synnytykset eri kerroilla voivat sujua aivan eri ”kaavan” mukaan.

Ns. vaaran merkkejä ovat

- synnytys ei käynnisty 24 tunnin sisällä peräsuolilämmön laskusta (polttoheikkous)
- tummanvihreä istukavuoto, jos yhtään pentua ei ole vielä syntynyt (=istukka irronnut, kiireellinen keisarinleikkaus tarpeen)
- tuloksettomat työntöpoltot >60 min (mahdollinen pennun virheasento / liian suuri koko)
- synnytyksen ”keskeytyminen” eli nartulle ei tule kunnon polttoja 4 tuntiin viimeisimmästä pennusta (polttoheikkous, mahd. kalkin puutteesta tai kohdun väsymisestä johtuen)

Onneksi nartun synnytySKUOLEMAT ovat erittäin harvinaisia. Tiineys ja synnytys ovat tilanteita, joissa kasvattajan tulee olla ”tarkkana” ja varata todellakin aikaa ja resursseja asioitten hoitamiseen kunnolla. Kuvitelma siitä, että homma on helppoa ja luonto hoitaa asiat, ei todellakaan aina pidä paikkaansa – ainakaan jos jokainen pentu ja emä ovat kasvattajalle tärkeitä ja rakkaat.